

	ΕΝΙΚΟΣ
Ον.	quidam miles
Γεν.	cuiusdam militis
Δοτ.	cuidam militi
Αιτ.	quendam militem
Αφ.	quodam milite

- V. Oro te ut venias.
Orāvi te nē venīres.

LECTIO SEXTA ET QUADRAGESIMA (46)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

βλ. τη βιβλιογραφία στην εισ. του μαθ. XXXV.
Πηγή του κειμένου: Κικέρωνας, fin. 3, 64 (με ελάχιστες αλλαγές)

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. (α) Οι τύποι *nostrum* και *vestrum* της προσωπικής αντωνυμίας χρησιμοποιούνται συνήθως ως γενικές διαιρετικές, ενώ οι τύποι *nostrī* και *vestrī* ως γενικές αντικειμενικές. (β) Το *legibus* είναι συμπλ. σε δοτ. στο *parents* (= μητ. του ενεστώτα του *pareo* = υπακούω). (γ) Για τη σύνταξη του *consulit* βλ. μάθ. XXX Π2. Το ουσ. *utilitas* σχηματίζει τη γενική του πληθυντικού σε *-um* και *-ium* (όπως το *civitas*: συμπληρωματικές παρατηρήσεις στο μάθ. VI). (δ) Το αριθμητικό *singuli* είναι διανεμητικό. Τα διανεμητικά αριθμητικά απαντούν μόνο στον πληθυντικό (*singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, septēni, octōni, novēni, deni* κτλ.). (ε) Οι γενικές *unius alicuius* και *suae* είναι β' όροι της σύγκρισης (ο όρος τὸ *omnium*). (ζ) Ο εμπρόθετος προσδιορισμός *propter suam utilitatem et salutem* δηλώνει το εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο. (η) Η υποτακτική που υπάρχει στην αναφορική προσδιοριστική πρόταση *qui... cadat* οφείλεται σε έλξη (από την υποτακτική *sit*. βλ. το μάθ. XLII Π1α). (θ) Για τον τύπο *nosmet* βλ. τις συμπληρ. παρατηρήσεις στο μάθ. XLVIII).

2. Να γίνει η διάκριση ανάμεσα στις ουσιαστικές συμπερασματικές και στις επιρρηματικές συμπερασματικές προτάσεις. Η επισήμανση της αντιστοιχίας των ουσιαστικών συμπερασματικών προτάσεων προς το

τελικό απαρέμφατο της ελληνικής θα βοηθήσει στην κατανόηση της συντακτικής λειτουργίας τους.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Οι φιλόσοφοι πιστεύουν πως ο κόσμος κυβερνιέται από τη θεία βούληση. Νομίζουν πως είναι κάτι σαν πόλη και πολιτεία κοινή για τους θεούς και τους ανθρώπους και πως ο καθένας μας ξεχωριστά αποτελεί μέρος αυτού του κόσμου: αυτό συνεπάγεται την υποχρέωσή μας από τη φύση να βάζουμε το γενικό καλό πάνω από το ατομικό μας. Γιατί, όπως οι νόμοι βάζουν τη γενική ευημερία πάνω από την ατομική, με τον ίδιο τρόπο ο σωστός και σοφός άνθρωπος που υπακούει στους νόμους φροντίζει περισσότερο για την ευημερία του συνόλου¹ παρά για την ευημερία ενός οποιουδήποτε ατόμου ή τη δική του. Και δεν πρέπει να επικρίνεται περισσότερο ο προδότης της πατρίδας παρά ο προδότης του κοινού συμφέροντος, ή όποιος λιποτακτεί από τη γενική ευημερία για χάρη της ατομικής του ωφέλειας και ευημερίας. Έτσι συμβαίνει να είναι αξιέπαινος όποιος² πέφτει για την πατρίδα, επειδή είναι σωστό να μας είναι πιο αγαπητή η πατρίδα παρά ο ίδιος μας ο εαυτός³.

1. όλων 2. να πρέπει να επαινούμε όποιον 3. εμείς οι ίδιοι.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- I. a. *ut communem utilitatem nostrae anteponamus*: ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, επεξήγηση στο *illud* που είναι υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος *consequitur*. εισάγεται με το σύνδεσμο *ut* και εκφέρεται με την υποτακτική του ενεστώτα (*anteponamus*), επειδή η πρόταση εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*consequitur*).
- β. *ut laudandus is sit*: ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος *fit*. εισάγεται με το σύνδεσμο *ut* και εκφέρεται με την υποτακτική του ενεστώτα (*sit*), επειδή το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (*fit*).
- II. a. *Sequitur ut vituperandus sit proditor patriae*.
(*est*>*sit*, γιατί προηγείται αρκτικός χρόνος: *sequitur*)
- β. *Evēnit ut Cicero in periculo esset*.
(*erat*>*esset*, γιατί προηγείται ιστορικός χρόνος: *evēnit*)
- γ. *Gallus effēcit ut epistula ad Cicerōnem perveniret*.
(*pervēnit*>*perveniret*, γιατί προηγείται ιστορικός χρόνος: *effēcit*)

- δ. Relinquitur ut pauca de sapiente dicam.
(dicam οριστ. του μέλλ.>dicam = υποτ. του ενεστ., γιατί προηγείται αρκτικός χρόνος (relinquitur))
- ε. Est consuetudo Germanorum ut in fluminibus laventur.
(lavant: r>laventur, γιατί προηγείται αρκτικός χρόνος: est consuetudo).
- III. eum... deorum: κύρια πρόταση κρίσης: putant: ρήμα: philosophi: υποκ., esse: αντικ., ειδικό απαρ.: eum: υποκ. του esse (ετεροπροσωπία): quasi urbem et civitatem: κατηγορούμενα στο eum commūnem: κατηγ. προσδ. στο urbem και στο civitatem: hominum et deorum: γενικές ως συμπλ. στο communem.
- IV. ut leges... antepōnunt: παραβολική πρόταση: εισάγεται με το σύνδεσμο ut και εκφέρεται με οριστική: μας βοηθάει να τη χαρακτηρίσουμε το sic στην κύρια πρόταση (βλ. το μάθ. ΧLI Π1β).
- V. Accidit ut domi non sit.
Camillus effecit ut Rōma liberaretur.

ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΟ ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Πρόκειται για τον Μιθριδάτη τον Μέγα, το βασιλιά του Πόντου, που νίκησε τους Ρωμαίους σε επανειλημμένους πολέμους (που ονομάζονται Μιθριδατικοί: 88-84 π.Χ., 83-81 π.Χ., 74-64 π.Χ.), ώσπου νικήθηκε από τον Πομπήιο το 66 π.Χ. Για να προστατευτεί από τους επιδοξους δολοφόνους του είχε εξοικειώσει βαθμιαία τον οργανισμό του στα δηλητήρια («μιθριδατισμός»), έτσι που τελικά αναγκάστηκε να αυτοκτονήσει με το σπαθί ενός φρουρού του (63 π.Χ.), επειδή δεν τον έβλαπτε πια το δηλητήριο.

LECTIO SEPTIMA ET QUADRAGESIMA (47)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σχετικά με την Ιουλία βλ. R. Syme, *The Roman Revolution*, Oxford 1939, 425 κεξ.· E. Meise, *Untersuchungen zur Geschichte der Julisch-Claudischen Dynastie*, München 1969, 3-34· J. Carcopino, *Passion et politique chez les Césars*, Paris 1958, 83-142.

Πηγή του κειμένου: Μακρόβιος, *Sat.* 2, 5, 7 (με ορισμένες αλλαγές).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. (α) Το intervēnit είναι παρακείμενος του intervenio (≠ intervēnit, ενεστώτας). (β) Το deprehendit είναι παρακείμενος του deprehendo, όπως δείχνουν οι παρακείμενοι που προηγούνται και ακολουθούν (ο ίδιος τύπος θα μπορούσε να είναι και οριστική του ενεστώτα). Παράλληλος τύπος του deprehendo είναι το deprendo (με αποβολή του h ανάμεσα σε δύο φωνήεντα και συναίρεση των δύο e σε ē). (γ) Για το dissimulo βλ. τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις στο μάθ. ΧLII. (δ) Το ουσ. aetas σχηματίζει τη γενική του πληθ. σε -ium και -um (συμπληρωμ. παρατηρήσεις στα μαθ. VI και XX). (ε) Στην πρόταση utrum... cana esse mallet το επίθ. cana σημαίνει «ασπρομάλλα». (ζ) Το illi είναι δοτική του ενικού του θηλυκού της αντωνυμίας ille (έμμεσο αντικείμενο στο obiicit). (η) Η δεικτική αντωνυμία iste, ista, istud χρησιμοποιείται για πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις που σχετίζονται με το β' πρόσωπο (istae = αυτές εδώ, οι υπηρέτριές σου) και συχνά έχει υποτιμητική σημασία.

2. Ο σύνδεσμος quin είναι σύνθετος από το qui (ερωτηματικό μόριο· βλ. το μάθ. ΧLIII) και το εγκλιτικό ερωτηματικό μόριο -nē. Η ερωτηματική του σημασία διατηρείται στις ρητορικές ερωτήσεις του τύπου quin taces? = γιατί δε σιωπάινεις; (βλ. το μάθ. ΧLI). Η χρήση του στην πρόταση non impedio quin veniat πιθανώς να προήλθε από την παρατακτική σύνδεση: non impedio (δεν τον εμποδίζω): quin veniat? (γιατί να μην έλθει;). Τα πράγματα όμως περιπλέκονται κάπως από την ύπαρξη ενός άλλου quin που είναι αναφορική αντωνυμία (= qui non) π.χ. nemo adest quin (που να μην) fleret· στο θηλυκό εμφανίζει τον τύπο quae non, στο ουδέτερο τον τύπο quod non κτλ. Ως σύνδεσμος που εισάγει δευτερεύουσες προτάσεις ο quin ακολουθεί πάντοτε μετά από κύρια αρνητική πρόταση. Μαζί με το etiam εισάγει κύριες προτάσεις (quin etiam· βλ. το μάθ. ΧL). Τέλος το quin ως επίρρημα χρησιμοποιείται επίσης για να ενισχύσει την προστακτική (quin attendite! Προσέξτε λοιπόν!).

3. Ο σύνδεσμος quominus προέρχεται από το αναφορικό quō (αφαιρετική της αναφορικής αντωνυμίας) και το minus. Στην αρχαϊκή λατινική ποίηση απαντά ακόμη ως quō... minus

(π.χ. Τερ. Andr. 196: *quo fiant minus* = για να μη γίνουν)· πρβ. τις τελικές που εισάγονται με τον *quo*, όταν στη δευτερεύουσα υπάρχει επίθετο ή επίρρημα συγκριτικού βαθμού.

4. Στη διδασκαλία των ενδοιαστικών προτάσεων και των προτάσεων του *quominus* και του *quin* να υπογραμμιστεί (α) πως πρόκειται για ουσιαστικές προτάσεις (πράγμα που φαίνεται και από τις αντιστοιχίες με την ελληνική)· (β) πως εκφέρονται πάντοτε με την υποτακτική, ακόμη κι όταν το περιεχόμενό τους θεωρείται ως βέβαιο ή πραγματοποιημένο· (γ) πως ανήκουν σε μία κατηγορία προτάσεων που εκφέρονται κανονικά με την υποτακτική του ενεστώτα και του παρατατικού.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η Ιουλία, η κόρη του Αυγούστου, είχε αρχίσει να εμφανίζει πρόωρα άσπρες τρίχες που συνήθιζε να τις βγάζει κρυφά. Όταν ο Αύγουστος το πληροφορήθηκε, θέλησε να αποθαρρύνει τη θυγατέρα του από αυτή τη συνήθειά της¹. Με αυτό το σχέδιο εμφανίστηκε κάποτε απρόοπτα² κι έπιασε τις κομμώτριες επ' αυτοφώρω. Παρόλο που ανακάλυψε άσπρες τρίχες πάνω στα φορέματά τους, εντούτοις ο Αύγουστος προσποιήθηκε πως δεν τις είδε κι άφησε την ώρα να κυλήσει³ με άλλες κουβέντες, ώσπου έφερε τη συζήτηση στην ηλικία της. Τότε ρώτησε την κόρη του αν σε μερικά χρόνια θα προτιμούσε να είναι ασπρομάλλα ή φαλακρή. Όταν εκείνη απάντησε «προτιμώ, πατέρα μου, να είμαι ασπρομάλλα», ο πατέρας της την αντέκρουσε με⁴ το εξής ψεύτικο επιχειρήμα «Δεν αμφιβάλλω πως δε θέλεις να μείνεις φαλακρή. Γιατί λοιπόν δε φοβάσαι μήπως αυτές εδώ⁵ σε κάνουν φαλακρή;»

1. από το να κάνει αυτό 2. (και ξαφνικά) 3. παρέτεινε το χρόνο 4. της πρόβαλε 5. istae· βλ. τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

I. a. *quominus id faceret*: πρόταση του *quominus*, αντικείμενο του *detertere*· εκφέρεται με την υποτακτική του παρατατικού (*faceret*), γιατί το απαρέμφατο *detertere* (από το οποίο εξαρτάται η πρόταση) είναι αντικείμενο ρήματος ιστορικού χρόνου (*voluit*)· το απαρέμφατο δηλαδή του ενεστώτα (και του μέλλοντα) λογίζεται ως ιστορικός χρόνος όταν εξαρτάται από ρήμα ιστορικού

χρόνου και ως αρκτικός χρόνος όταν εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου.

β. *quin calva esse nolis*: πρόταση του *quin*, αντικείμενο του *non dubito*· εκφέρεται με την υποτακτική του ενεστώτα (*nolis*), επειδή εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*non dubito*).

γ. *nē istae te calvam faciant*: ενδοιαστική πρόταση, αντικείμενο του *non times*· εισάγεται με το *nē*, γιατί ο φόβος είναι μήπως γίνει κάτι· εκφέρεται με την υποτακτική του ενεστώτα (*faciant*), επειδή εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*non times*).

II. a. *Vereor nē proditor patriae sit*.

(*est*>*sit*, γιατί προηγείται αρκτικός χρόνος: *vereor*).

β. *Recusabat quominus utilitati omnium consulerem*.

(*consulo*>*consulerem*, γιατί προηγείται ιστορικός χρόνος: *recusabat*).

γ. *Non dubitabam quin vir bonus esset*.

(*est*>*esset*, γιατί προηγείται ιστορικός χρόνος: *dubitabam*).

III. a. *ut... deferat*: βουλευτική, αντικείμενο του *persuadet*.

β. *ut... iudicaretur*: τελική (δείχνει το σκοπό για τον οποίο ο Σύλλας συγκάλεσε τη Σύγκλητο).

γ. *ut... cuperent*: επιρρηματική συμπερασματική (προηγείται το *tantus*).

δ. *ut... uteretur*: τελική (δείχνει το σκοπό για τον οποίο του έδωσαν τα χρήματα).

ε. *ut dicis*: παραβολική (προηγείται το *ita* και η έγκλιση είναι οριστική).

ζ. *ut... venērunt*: χρονική.

η. *ut... antepōnunt*: παραβολική (προηγείται το *sic* και η έγκλιση είναι οριστική).

IV. a. *Etsi... deprehendit canos*: εναντιωματική πρόταση (στην κύρια πρόταση υπάρχει το *tamen*) (βλ. το μάθ. XL Π1).

β. *utrum... cana esse mallet an calva*: διμελής πλάγια ερωτηματική πρόταση, αντικείμενο του *interrogāvit* (βλ. το. μάθ. XLIV Π2).

V.	Ενεστ.	<i>vult</i> (ορισ.)	<i>malit</i> (υποτ.)
	Παρατ.	<i>volēbat</i>	<i>mallet</i>
	Μέλλ.	<i>volet</i>	
	Παρακ.	<i>voluit</i>	<i>maluerit</i>
	Υπερο.	<i>voluerat</i>	<i>maluisset</i>
	Συντ. Μέλλ.	<i>voluerit</i>	

VI. *Vereor nē non (ή ut) veritatem dicat*.

Eum impedīvi quominus (nē) abiret.

LECTIO DUODEQUINQUAGESIMA (48)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πηγές για τον Σεργώριο: C. Sallusti Crispi Historiarum Reliquiae (Maurénbrecher) και Πλουτάρχου Σεργώριος. Βοηθήματα: A. Schulten, Sertorius, 1926· H. Berve, «Sertorius», Hermes 64 (1929) 199-227· W.H. Bennett, «The Death of Sertorius and the Coin», Historia 10 (1961) 459-472.

Πηγή του κειμένου: Aulus Gellius 15, 22, 4-9 (διασκευή).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. (α) Η γενική *eximia pulchritudinis* είναι της ιδιότητας (μάθ. XIV Π3, XIX Π4). (β) Η δοτική *do* είναι (κατηγορηματική) του σκοπού (μάθ. XXX Π3). Εκτός από το *sum* άλλα ρήματα που ακολουθούνται από αυτή τη δοτική είναι το *do* (όπως εδώ) και τα: *addo*, *accipio*, *arcesso*, *dico*, *duco*, *habeo*, *mitto* (μάθ. XXX Π3), *relinquo*, *verto*, *tribuo*, *venio*. (γ) Το ρήμα *persuadeo* με αντικείμενο ειδικό απαρέμφατο σημαίνει «πειθω κάποιον ότι» και είναι ρήμα λεκτικό. Το ίδιο ρήμα με αντικείμενο βουλητική πρόταση (μάθ. XLV) σημαίνει «πειθω κάποιον να (κάνει κάτι)» και είναι ρήμα προτρεπτικό. (δ) Η αφαιρετική *numine* είναι ποιητικό αίτιο στο *instinctam* (μάθ. XV Π5). (ε) Το επίθετο *utilis* ανήκει στην κατηγορία των επιθέτων που ακολουθείται από το σσπίνιο σε -u (για άλλα τέτοια επίθετα βλ. το μάθ. XXIV Π5). (ζ) Ο υποθετικός λόγος *Si... ei videbatur, praedicabat* είναι α' είδους. (η) Ο τύπος *se* της προσωπικής αντωνυμίας μπορεί να ενισχυθεί για έμφαση με αναδιπλασιασμό (*sesē* σπανιότερα αναδιπλασιάζονται οι τύποι *me* και *te*). Οι πτώσεις της προσωπικής αντωνυμίας μπορούν επίσης να ενισχυθούν με τα επιθήματα *-mei*, *-te* και *-pte* (ανάλογα με την πτώση και την έμφαση που επιδιώκεται: πρβ. ελλην.: *ἐγώγε*, *ἐμοίγε*, *σὺγε* κτλ.). Για τον τύπο *secum* (στ. 3) βλ. τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις στο μάθ. XXVIII. (θ) Το ρήμα *praedico*, 1 (λέω ανοιχτά, δημόσια, διακηρύσσω) πρέπει να διακριθεί από το *praedico*, -dixi, -dictum, -dicere, 3 (προλέγω). Το ρήμα *dico* της α' συζυγίας (αφιερώνω) και το ρήμα *dico* της γ' παράγονται από την ίδια ρίζα (**deik-*, **dik-* πρβ. *δείκνυμι*, *δίκη*) αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία και τα απλά και τα σύνθετά τους [σύνθετο του *dico* είναι το *edico*,

μάθ. XXXI του *dico* το *iudico* (*ius + dico*) πρβ. *iudex-icis*. (ι) Το *fugit* είναι παρακείμενος του *fugio* (≠ *fugit*, ενεστώτας). (κ) Ο τύπος *futurus esset* ανήκει στην περιφραστική συζυγία του *sum* (πρβ. *future sum*, μάθ. XLIII).

2. Οι κανόνες που διέπουν το λατινικό πλάγιο λόγο είναι φυσικά πολύ περισσότεροι από αυτούς που αναφέρουμε εδώ. Ο θεμελιώδης όμως κανόνας, τον οποίο πρέπει οπωσδήποτε να συγκρατήσουν οι μαθητές, είναι πως στον πλάγιο λόγο χρησιμοποιείται κανονικά μόνο η υποτακτική και το απαρέμφατο. Η δομή της λατινικής σύνταξης είναι τέτοια ώστε να κυριαρχεί η κύρια πρόταση πάνω στη δευτερεύουσα αποκλείοντας τη χρήση της οριστικής που θα ισοδυναμούσε με στοιχείο «ανεξαρτησίας». Η υποτακτική (και το απαρέμφατο) υπογραμμίζει ακριβώς το γεγονός πως τα λόγια κάποιου τα πληροφορούμαστε έμμεσα και όχι κατευθείαν από την πηγή τους, έστω κι αν δεν αλλοιώνονται στη μετάδοσή τους.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Κάποιος Λουζιτανός είχε δώσει στο Σεργώριο για δώρο ένα πολύ όμορφο άσπρο ελάφι¹. Ο Σεργώριος τους έπεισε όλους πως το ελάφι κατευθυνόταν από τη θεά Άρτεμη² και μιλούσε μαζί του και του υπέδειχνε τι ήταν χρήσιμο να κάνει. Αν του φαινόταν πως έπρεπε να δώσει κάποια διαταγή στους στρατιώτες του που ήταν σκληρότερη από τις συνηθισμένες³, διακήρυσσε πως τον είχε συμβουλευτεί το ελάφι. Το ελάφι αυτό έφυγε κάποια μέρα και πίστεψαν πως είχε πεθάνει. Όταν κάποιος ανάγγειλε στο Σεργώριο πως το ελάφι είχε βρεθεί, ο Σεργώριος τον διέταξε να το κρατήσει μυστικό⁴. Ακόμη του έδωσε οδηγίες να το αφήσει ξαφνικά ελεύθερο την επομένη στα μέρη όπου θα βρισκόταν αυτός και οι φίλοι του. Την άλλη μέρα ο Σεργώριος δέχτηκε τους φίλους του στην κρεβατοκάμαρά του και τους είπε πως είχε δει στο ύπνο του ότι το ελάφι, που είχε πεθάνει, ξαναγύρισε κοντά του. Όταν το ελάφι αφέθηκε ελεύθερο από το δούλο και όρμησε στην κρεβατοκάμαρά του, προκάλεσε μεγάλη κατάπληξη⁵.

1. ένα άσπρο ελάφι εξαιρετικής ομορφιάς 2. από τη βούληση της Άρтемης 3. μάθ. XXVII Π3 και μάθ. XXXVII (*ferociōres impotentioresque*) 4. να σιωπάσει 5. γεννήθηκε μεγάλος θαυμασμός

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. a. 1. ...(*cernam*)...*conloqui ei docere*: δύο ειδικά απαρέμφατα, αντικείμενα του λεκτικού ρήματος *persuasit* ως απαρέμφατα του

ενεστώτα εκφράζουν κάτι το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης (persuāsit).

2. quae... essent: πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας (βλ. το μάθ. XLIV): εισάγεται με την αντωνυμία quae και εκφέρεται με την υποτακτική όπως όλες οι πλάγιες ερωτήσεις· η υποτακτική του παρατατικού (essent) μετά από ιστορικό χρόνο (docēre) δείχνει κάτι το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης· το docēre λογίζεται ως ιστορικός χρόνος επειδή είναι αντικείμενο του παρακειμένου persuāsit.

β. (a cervā esse) monitum esse: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του λεκτικού ρήματος praedicābat· το απαρέμφατο του (παθ.) παρακειμένου (monitum esse) δείχνει κάτι το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης (praedicābat).

γ. (cervam) inventam esse: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του λεκτικού ρήματος nuntiāvisset· το απαρέμφατο του (παθ.) παρακειμένου (inventam esse) εκφράζει κάτι το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης (nuntiāvisset).

δ. tacere: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο του βουλητικού ρήματος iussit (βλ. το μάθ. VII Π2 και το μάθ. XLV Π3).

ε. 1. ut... emitteret: βουλητική πρόταση, αντικείμενο του ρήματος praecēpit· εκφέρεται με την υποτακτική του παρατατικού (emitteret), επειδή προηγείται ιστορικός χρόνος (praecēpit· βλ. το μάθ. XLV Π1-2).

2. in quo... futūrus esset: αναφορική προσδιοριστική πρόταση σε πλάγιο λόγο· εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui (in quo), που έχει για όρο αναφοράς το in eum locum (βλ. το μάθ. XLII Π1α)· εκφέρεται με την υποτακτική, όπως όλες οι δευτερεύουσες προτάσεις στον πλάγιο λόγο· η υποτακτική του παρατατικού της ενεργητικής περιφραστικής συζυγίας (futūrus esset) μετά από ιστορικό χρόνο (mitteret) εκφράζει κάτι το υστερόχρονο (βλ. το μάθ. XXIV Π5). Η υποτακτική του παρατατικού (emitteret) στις δευτερεύουσες προτάσεις λογίζεται ως ιστορικός χρόνος, αφού προϋποθέτει εξάρτηση από ιστορικό χρόνο (που στην περίπτωση μας είναι το praecēpit)· βλ. και την άσκηση Ι α2.

ζ. 1. visum esse (sibi in somno cervam...): ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο του λεκτικού ρήματος dixit· ως απαρέμφατο του (παθ.) παρακειμένου (visum esse) εκφράζει κάτι το προτερόχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης (dixit).

2. (ad se) reverti: ειδικό απαρέμφατο, υποκείμενο του visum esse και στον ευθύ λόγο ήταν απαρέμφατο.

3. quae perisset: αναφορική προσδιοριστική πρόταση σε πλάγιο λόγο· εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και έχει ως όρο αναφοράς το cervam· εκφέρεται με την υποτακτική, όπως όλες οι δευτερεύουσες προτάσεις στον πλάγιο λόγο· η υποτακτική του υπερυπερτελείκου (perisset) δείχνει κάτι το προτερόχρονο σε σχέση με το (ad se) reverti.

ii. β. (Ego) a cervā monitum sum: κύρια πρόταση κρίσης που είχε μετατραπεί σε απαρέμφατο (βλ. το μάθ., Π2)· ο χρόνος παραμένει ο ίδιος (παρακείμενος)· το se(se) γίνεται (ego) (βλ. το μάθ., Π5).

γ. Cervā inventa est: κύρια πρόταση κρίσης που είχε μετατραπεί σε απαρεμφατική· ο χρόνος παραμένει ο ίδιος (παρακείμενος)· εφόσον η σύνταξη δεν είναι πια απαρεμφατική, το υποκείμενο τίθεται κανονικά στην ονομαστική.

δ. Tacet: κύρια πρόταση επιθυμίας με το ρήμα στην προστακτική, που είχε μετατραπεί σε απαρεμφατική (σε εξάρτηση από το iussit· βλ. το μάθ., Π 2β).

ε. 1. Eam cras repente in eum locum emitte: κύρια πρόταση επιθυμίας με το ρήμα στην προστακτική, που είχε μετατραπεί σε δευτερεύουσα βουλητική πρόταση· όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, χρησιμοποιούμε την προστακτική του ενεστώτα που είναι και η πιο συνηθισμένη (βλ. το μάθ. XXV Π4)· το postero die έγινε cras (βλ. το μάθ., Π5).

2. in quo (ego) cum amicis ero: αναφορική προσδιοριστική πρόταση· το ρήμα της στον ευθύ λόγο μπαίνει στην οριστική (βλ. το μάθ., Π3), εκτός αν το ίδιο το περιεχόμενο της πρότασης απαιτεί την υποτακτική (βλ. το μάθ. XLII Π1α) πράγμα που δεν ισχύει στην περίπτωση μας· το futūrus esset, που εκφράζει το υστερόχρονο, γίνεται απλός μέλλοντας του sum (ero)· το ipse γίνεται ego (που φυσικά παραλείπεται)· στον πλάγιο λόγο το ipse χρειαζόταν, για να μην προκληθεί σύγχυση στον αναγνώστη ως προς το υποκείμενο του futūrus esset (ο Σερτώριος ή ο συνομιλητής του)· βλ. το μάθ., Π5).

ζ. 1. visum est mihi cervam... ad me reverti: κύρια πρόταση κρίσης που είχε μετατραπεί σε απαρεμφατική· ο χρόνος παραμένει ο ίδιος (παρακείμενος)· το απαρέμφατο reverti (υποκείμενο του visum est) παραμένει ως έχει (βλ. το μάθ., Π3)· το sibi γίνεται mihi και το ad se γίνεται ad me (βλ. το μάθ., Π5).

2. quae periiit: αναφορική προσδιοριστική πρόταση· ο παρακείμενος εκφράζει το προτερόχρονο σε σχέση με το παρόν (τη στιγμή που μιλάει ο Σερτώριος)· αν όμως ως παρόν θεωρηθεί ο

χρόνος που ο Σεργάριος είδε το όνειρο (visum est, παρακείμενος), τότε το προτερόχρονο θα πρέπει κανονικά να εκφραστεί με τον υπερσυντέλικο (quae perierat): η έγκλιση της πρότασης είναι η οριστική, γιατί πρόκειται για πραγματικό γεγονός.

- III. α. (eximiae) pulchritudinis: γενική της ιδιότητας στο cerva. eximiae: επιθ. προσδ. στο pulchritudinis.
β. omnibus: δοτ. ως συμπλήρωμα στο persuasit.
γ. numine: ποιητικό αίτιο στο instinctam.
δ. factu: σουπίνο της αναφοράς στο utilia.
ε. imperandum esset: παθητική περιφραστική συζυγία στην υποτακτική του παρατατικού (βλ. το μάθ. XXXIII Π3): πρόκειται για το ρήμα της αναφορικής πρότασης που εισάγεται με το quod· η υποτακτική δικαιολογείται γιατί έχουμε πλάγιο λόγο.
ζ. admissis amicis: απόλυτη αφαιρετική (βλ. το μάθ. XXI) = cum amicos admisisset (η μετοχή admissis είναι χρονική).

LECTIO UNDEQUINQUAGESIMA (49)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πηγές για την Πορκία: Πλούταρχου **Κάτων** και **Βρούτος**. Σύμφωνα με την παράδοση η Πορκία αυτοκτόνησε καταπίνοντας αναμμένα κάρβουνα (Val. Max. 4, 6, 5 ardentibus ore carbones haurire· βλ. επίσης: Δίωνα Κάσσιο 47, 49, 3 και Αππιανό **Ρωμ. Έμφ.** 4, 136). Βοήθημα: J.P.V.D. Baldson (μετάφρ. Ν. Πετρόχειλου), **Ρωμαίες γυναίκες**, Αθήνα 1982, 61-62.

Πηγή του κειμένου: Valerius Maximus 3, 2, 15 (με ελάχιστες αλλαγές).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. (α) Το ουσ. unguis **σηματίζει την αφαιρετική του ενικού** σε -e και ποιητικά σε -i. (β) Το **venit** είναι οριστική του παρακειμένου (≠ venit, οριστική του ενεστώτα). (γ) Η πρόταση quod... praeripiisset εκφράζει υποκειμενική αιτιολογία, δηλ. την άποψη του Βρούτου (μάθ. XXXV, Π1). (δ) Η γενική amōris είναι αντικειμενική. (ε) Ο υποθετικός λόγος quam... essem interemptura, si... non cessisset είναι εξαρτημένος του α' είδους. Ευθύς

λόγος: si tibi consilium non ex sententiā cesserit (συντ. μέλλοντας), aequo animo me ferro interimam (μέλλ.).

2. Για τη διδασκαλία της γερονδιακής έλξης χρησιμοποιήσαμε ως αφετηρία τους διάφορους τρόπους εκφοράς του προσδιορισμού του σκοπού. Με την προσθήκη του αντικειμένου στο γερούνδιο (παραδείγματα 4 και 5) προκύπτει αυτόματα το φαινόμενο της μετατροπής της σύνταξης (γερονδιακή έλξη).

3. Ο όρος «γερονδιακή έλξη» διατηρήθηκε για λόγους παράδοσης και μόνο. Σε θεωρητικό επίπεδο οι φράσεις ars scribendi librum και ars scribendi libri είναι δύο ισοδύναμες και αυτόνομες συντάξεις, η μία ενεργητική και η άλλη παθητική: «η τέχνη του να γράφεις ένα βιβλίο» και «η τέχνη του πως γράφεται ένα βιβλίο». Ουσιαστικά πρόκειται για την ίδια σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο scribo librum και liber scribitur (a me).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Σαν έμαθε η Πορκία, η γυναίκα του Βρούτου, το σχέδιο του άντρα της να δολοφονήσει τον Καίσαρα¹, ζήτησε ένα ξυράφι μανικιουρίστα τάχα για να κόψει τα νύχια της και αυτοτραυματίστηκε² με αυτό καθώς³ της γλίστρησε δήθεν τυχαία. Έπειτα ο Βρούτος, που οι υπηρέτριες τον κάλεσαν στην κρεβατοκάμαρά της με ξεφωνητά, ήλθε για να τη μαλώσει που τάχα⁴ είχε κλέψει την τέχνη του μανικιουρίστα. Τότε η Πορκία του είπε κρυφά: «Αυτό που έκανα⁵ δεν ήταν πράξη ασυλλόγιστη αλλά μια ξεκάθαρη απόδειξη της αγάπης μου για σένα που ετοιμάζεις⁶ τέτοιο σχέδιο. Θέλησα δηλαδή να δοκιμάσω με πόση ηρεμία θα σκοτωνόμουν με το ξίφος, αν το σχέδιό σου δεν είχε αίσια έκβαση»⁷.

1. για τη δολοφονία του Καίσαρα 2. πλήγωσε τον εαυτό της 3. που 4. υποκειμενική αιτιολογία· βλ. τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις στο μάθημα 5. η πράξη μου αυτή 6. σχεδιάζεις 7. δεν πήγαινε κατ' ευχήν

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- I. α. de interficiendo Caesare: υποχρεωτική γερονδιακή έλξη (εμπρόθετος τύπος με την de + αφ.).
β. unguium ressecandōrum causā: υποχρεωτική γερονδιακή έλξη (εμπρόθετος τύπος με την causā + γεν.).

- γ. ad eam obiurgandam: υποχρεωτική γερονδιακή έλεξη (εμπρόθετος τύπος με την ad + αιτιατ.)
- II. α. Rōmam vēnimus ad Paulam videndam (υποχρεωτική, γιατί έχουμε εμπρόθετο τύπο γερονδίου).
- β. Iuvenes cupidi erant puellārum videndārum (όχι υποχρεωτική, γιατί έχουμε απρόθετη γενική γερονδίου).
- γ. Rōmae adfuius ad magnas divitias parandas (υποχρεωτική, γιατί έχουμε εμπρόθετη αιτιατική γερονδίου).
- δ. Vēnit librōrum legendōrum causā (υποχρεωτική, γιατί έχουμε εμπρόθετη γενική γερονδίου).
- ε. Discimus libris legendis (όχι υποχρεωτική, γιατί το legendō είναι απρόθετη αφαιρετική).
- ζ. Hoc genus armōrum aptum est legendis corporibus (υποχρεωτική, γιατί το legendō είναι δοτική).
- III. Legāti venērunt, ut pacem peterent.
Legāti venērunt, qui pacem peterent.
Legāti venērunt pacem petītum.
Legāti venērunt pacis petendae causā.
Legāti venērunt ad pacem petendam.

LECTIO QUINQUAGESIMA (50)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για τον Σκιπίωνα τον Αιμιλιανό βλ. H. H. Scullard, «Scipio Aemilianus and Roman Politics», *JRS* 50 (1960) 59-74. A. E. Astin, *Scipio Aemilianus*, Oxford 1967. Για τους πολέμους και την πολιτική της Ρώμης στην Ισπανία από την εποχή του Αννίβα κει. βλ. C.H.V. Sutherland, *The Roman in Spain 217 B.C.-A.D. 117*, London 1939 (1971). Ειδικά για την περίοδο στην οποία αναφέρεται το κείμενο βλ. H. Simon, *Roms Kriege in Spanien 154-133 v. Chr.*, Frankfurt 1962.

Πηγή του κειμένου: Valerius Maximus 6,4,2 (με ορισμένες αλλαγές).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. (α) Η δοτική alteri είναι προσωπική στην απρόσωπη έκφραση est satis. (β) Το iudicio συντάσσεται εδώ με δύο αιτιατι-

κές που η μία (magistrum) είναι κατηγορούμενο της άλλης (inopiam, avaritiam) (βλ. τις συμπληρωματικές παρατηρήσεις στο μάθ. IX. (γ) Η αφαιρετική (qua) sententiā είναι υποκείμενο του dictā (απόλυτη αφαιρετική).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τότε που οι ύπατοι Σέρβιος Σουλπίκιος Γάλβας και Αυρήλιος Κόττας αντιδικούσαν στη Σύγκλητο για το ποιος θα πήγαινε¹ στην Ισπανία να αντιμετωπίσει το Βιριάθου², υπήρχε μεγάλη διάσταση απόψεων ανάμεσα στους Συγκλητικούς, καθώς άλλοι υποστήριζαν τον Γάλβα κι άλλοι τον Κόττα. Ο μόνος που διαφώνησε με ολόκληρη τη Σύγκλητο ήταν ο Πόπλιος Σκιπίωνας ο Αιμιλιανός. «Κατά την κρίση μου»³, είπε. «δεν πρέπει να σταλεί κανένας από τους δύο, γιατί ο ένας είναι φτώχος και ο άλλος άπληστος». Ο Σκιπίωνας ο Αιμιλιανός δηλαδή θεωρούσε το ίδιο κακούς συμβούλους της εξουσίας και τη φτώχεια και την άπληστια. Την πρότασή του αυτήν ο Σκιπίωνας την έκανε⁴ με σοβαρότητα και χωρίς καμιά κακία⁵ κι (έτσι) πέτυχε να μη σταλεί στην επαρχία (αυτή) κανένας από τους δύο.

1. θα στελνόταν 2. εναντίον του Βιριάθου 3. κρίνω πως 4. τη γνώμη του... είπε (μάθ. XI) 5. κακοβουλία

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- I. uter: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην ονομαστ. του ενικού.
aliis: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην αφαιρ. του πληθυντικού.
solus: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην ονομαστ. του ενικού.
iolo: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην αφαιρ. του ενικού.
neutrum: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην αιτιατ. του ενικού.
alter: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην ονομαστ. του ενικού.
alteri: αντων. επίθ. αρσ. γένους στη δοτική του ενικού.
ullā: αντων. επίθ. θηλ. γένους στην αφαιρ. του ενικού.
neuter: αντων. επίθ. αρσ. γένους στην ονομαστ. του ενικού.
- II. Nullus servus venerat.
Nulla civitas melior est.
Nullus amicus ei erat.
Nullis locis hostes aderant.
- III. a. uter... mitteretur: πλάγια ερώτηση, αντικείμενο του ρήματος contenderent· εισάγεται με το αντωνυμικό επίθετο uter και εκφέρεται με την υποτακτική, όπως όλες οι πλάγιες ερωτήσεις· ο

χρόνος είναι παρατατικός (*mitteretur*), επειδή η πρόταση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου και δηλώνεται κάτι το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα της εξάρτησης (*contenderent*).

β. *quia... habet*: δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση· εισάγεται με τον αιτιολ. σύνδεσμο *quia* και εκφέρεται με την οριστική (*habet*), επειδή εκφράζει πραγματική αιτιολογία· ο ενεστώς της οριστικής εκφράζει κάτι το σύγχρονο σε σχέση με το ρήμα της κύριας πρότασης (*placet*).

γ. *ut... mitteretur*: ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, αντικείμενο του ρήματος *obtinuit*· εισάγεται με το σύνδεσμο *ut*· εκφέρεται με την υποτακτική (= έγκλιση των συμπερασματικών προτάσεων)· σε χρόνο παρατατικό, επειδή η πρόταση εξαρτάται από ιστορικό χρόνο (*obtinuit*).

IV. *Neuter est amicus meus.*
Sine ullā spe pugnant.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ XLV-L

I. Να μετατραπούν οι παρακάτω κύριες προτάσεις σε βουλευτικές με εξάρτηση από το ρήμα που είναι μέσα στην παρένθεση:

- Cives Rōmāni legibus parent* (Cicero monet + αιτιατ.).
- Iulia canos secrēte non legit* (Augustus persuasit + δοτ.).
- Servus tacet* (Sertōrius monuit + αιτιατ.).
- Porcia certissimum indicium amōris sui erga Brutum dat* (Porcia constituit = ενεστ.).
- Neuter consulum in provinciam missus est* (Scipio persuasit patribus).

- [I] α. *Cicero monet cives Rōmānos ut legibus pareant.*
β. *Augustus persuāsit Iuliae ne canos secrēte legeret.*
γ. *Sertōrius monuit servum ut taceret.*
δ. *Porcia constituit ut certissimum indicium amōris sui erga Brutum det.*
ε. *Scipio persuāsit patribus ut neuter consulum in provinciam mitteretur.*

II. Να μετατραπούν οι παρακάτω κύριες προτάσεις σε ουσιαστικές συμπερασματικές με εξάρτηση από το ρήμα που είναι μέσα στην παρένθεση:

- Gallus tragulam intra castra abicit* (Gallus effēcit).
- Miles quidam tragulam conspexit* (Accidit παρακ.).
- Servus cervam in cubiculum Sertōri(i) emittit* (Tempus est).
- Vituperandus est proditor patriae* (Sequitur).
- Victōres victis imperant* (Ius est belli).
- Vir bonus patriam non prodit* (Sequitur).

- [II] α. *Gallus effēcit ut tragulam intra castra abiceret.*
β. *Accidit ut miles quidam tragulam conspiceret.*
γ. *Tempus est ut servus cervam in cubiculum Sertōri(i) emittat.*
δ. *Sequitur ut vituperandus sit proditor patriae.*
ε. *Ius est belli ut victōres victis imperent.*
ζ. *Sequitur ut vir bonus patriam non prodat.*

III. Να μετατραπούν σε ενδοιαστικές προτάσεις ή προτάσεις του *quominus* και του *quin* οι παρακάτω κύριες προτάσεις (το ρήμα της εξάρτησης υπάρχει στην παρένθεση):

- Epistula intercipitur* (Caesar timēbat nē).
- Gallus epistolam ad Cicerōnem defert* (Gallus non recusat quin).
- Epistula ab hostibus non intercepta est* (Per Gallum stetit quominus).
- Iulia secrēte canos suos legēbat* (Augustus Iuliam impedivit nē η *quominus*).
- Vituperandus est proditor patriae* (Nemo dubitat quin).
- Cerva cum Sertōrio conloquebātur* (Milites non dubitābant quin).
- Porcia se ipsam interficit* (Brutus timuit nē).

- [III] α. *Caesar timēbat nē epistula interciperetur.*
β. *Gallus non recusat quin epistolam ad Cicerōnem deferat.*
γ. *Per Gallum stetit quominus epistula ab hostibus interciperetur.*
δ. *Augustus Iuliam impedivit nē (quominus) ea secrēte canos suos legeret.*
ε. *Nemo dubitat quin vituperandus sit proditor patriae.*
ζ. *Milites non dubitābant quin cerva cum Sertōrio conloqueretur.*
η. *Brutus timuit nē Porcia se ipsam interficeret.*

IV. Να προσδιοριστεί το είδος των παρακάτω προτάσεων που εισάγονται με το σύνδεσμο *ut*:

- Τ. *Manlius edixit ut milites pugnā abstinērent.* [βουλευτική]
Αρρία *milites orābat ut simul imponeretur.* [βουλευτική]
Ταμ *prope a muris habemus hostem, ut patria in periculo sit.* [επιρρ. συμπερασματική]
Υι *Licinus Athēnas vēnit, ibi pro libero fuit* [χρονική]
Κορνύ *sutor Octaviāno attulit, ut eum magni venderet.* [τελική]

- Restat ut Caesar libidines comprimat. [ουσ. συμπερασματική]
 Regulus timuit ut rus suum a mercenario curaretur. [ενδοιαστική]
 Ut sapiens pauper sit, paupertas eum non prohibet. [παραχωρητική]
 Caecilia sic fecit, ut sororis (suae) filia rogavit. [παραβολική]
- V. Να προσδιοριστεί το είδος του συνδέσμου cum στις παρακάτω προτάσεις:
 Cum Cicero epistulam perlegisset, milites adhortatus est ut salutem sperarent. [ιστορικός-διηγηματικός]
 Cum Gallus ad castra Ciceronis venit, epistulam ad amentum tragulae adligavit. [χρονικός]
 Cum Sertorius aliquid durius militibus imperaverat, a cerva sese monitum esse praedicabat. [επιαναληπτικός]
 Vix Porcia cultello elapso se vulneraverat, cum clamor ancillarum ortus est. [αντίστροφος]
 Cum cerva perisse credita esset, in cubiculum Sertori repente introiit. [εναντιωματικός]
 Cum unusquisque nostrum mundi pars sit, communis utilitas nostrae anteponenda est. [αιτιολογικός]
- VI. Να μεταφραστεί ο ευθύς λόγος σε πλάγιο (το ρήμα της εξάρτησης βρίσκεται στην παρένθεση).
 α. Caesar cum legionibus adveniet. (Legatus dixit).
 β. Ad Ciceronem epistulam defer! (Caesar Gallo imperat).
 γ. Mundus regitur numine deorum (Philosophi censabant).
 δ. Laudandus est, qui pro re publica cecidit (Cicero dixit).
 ε. Ego, pater, cana esse malo (Julia respondit).
 ζ. Hodie magna dissensio inter patres conscriptos fuit (Narrant).
 η. Neutrū mihi mitti placet, quia alter nihil habet, alteri nihil est satis (Scipio in senatu dixit).
 θ. Neuter in provinciam mittatur! (Scipio censet ut).
 ι. Cur tonsoris officium praeripuisti? (Brutus Porciam rogavit).
- [VI] a. Legatus dixit Caesarem cum legionibus adventurum esse.
 β. Caesar Gallo imperat ut epistulam ad Ciceronem deferat.
 γ. Philosophi censabant mundum regi numine deorum.
 δ. Cicero dixit laudandum esse eum, qui pro re publica cecidisset.
 ε. Julia respondit patri se canam esse malle.
 ζ. Narrant illo die magnam dissensionem inter patres conscriptos fuisse.
 η. Scipio in senatu dixit neminem sibi placere mitti, quia alter nihil

haberet, alteri nihil esset satis.

- θ. Scipio censet ut neuter in provinciam mittatur.
 ι. Brutus Porciam rogavit cur tonsoris officium praeripuisset.
- VII. Να μεταφραστεί στα λατινικά με όλους τους δυνατούς τρόπους η πρόταση «έστειλαν κατάσκοπο, για να μάθει το σχέδιό μας»:
 [VII] Speculatorem miserunt, ut consilium nostrum cognosceret.
 Speculatorem miserunt, qui consilium nostrum cognosceret.
 Speculatorem miserunt ad consilium nostrum cognoscendum.
 Speculatorem miserunt consili nostri cognoscendi causā (gratiā).
 Speculatorem miserunt consilium nostrum cognitum.
- VIII. Στα παρακάτω παραδείγματα να προστεθεί στο γερούνδιο το αντικείμενο που βρίσκεται μέσα στην παρένθεση και να γίνει η γερούνδιακή έλεξη: να διευκρινιστεί αν η έλεξη είναι υποχρεωτική ή όχι:
 α. Cives alacres sunt ad imitandum (exempla).
 β. Cives alacres sunt ad intuendum (imagines).
 γ. Cicero cupidus administrandi (rem publicam) erat.
 δ. Colendo (homines excellentes) animum suum conformabat.
 ε. Cicero expetendo (laudem) se in tot dimicationes pro salute civium obicere potuit.
- [VIII] α. Cives alacres sunt ad imitanda exempla (υποχρεωτική).
 β. Cives alacres sunt ad intuendas imagines (υποχρεωτική).
 γ. Cicero cupidus administrandae rei publicae erat (όχι υποχρεωτική).
 δ. Hominibus excellentibus colendis animum suum conformabat (όχι υποχρεωτική).
 ε. Cicero laude expetendā se in tot dimicationes pro salute civium obicere potuit (όχι υποχρεωτική).